

Smernice za zaposlene na UM za podporo raznolikosti spolne identitete

Osebe, ki si prizadevajo živeti identitete, ki presegajo konvencionalne okvire spola, pogosto doživljajo različne oblike diskriminacije, izključevanja in marginalizacije. Te prakse niso zmeraj hotene in namerne, ampak so lahko posledica dejstva, da zvečine ne prihajamo v stik s praktično vednostjo, ki prepozna raznolikost spolnih identitet, in ne razumemo povsem posledic, ki jih imajo družbeno prevladujoče sheme dojemanja spola na vsakdanje življenje transspolnih oseb. Kot kažejo raziskave (npr. [Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb v Sloveniji](#) (2018), [Vsakdanje življenje transspolnih oseb v Sloveniji](#) (2019), [Transgender Students in Higher Education](#) (2018)), sta med transspolnimi osebami tako diskriminacija kot strah pred diskriminacijo običajna v vseh institucionalnih okoljih, vključno z visokošolskim prostorom. Kljub temu da transspolne osebe od nekdaj predstavljajo del akademske skupnosti, na ravni institucionalnih politik pogosto ostajajo nevidne in spregledane, neredko pa so (v želji po izogibanju diskriminaciji oz. negativnim reakcijam) prisiljene k prikrivanju lastnih spolnih identitet. To si prizadevamo preseči z oblikovanjem institucionalne kulture, ki bo prispevala k vzpostavitvi okolja, odprtega za refleksijo, v katerem se bodo osebe vseh spolov počutile varno in sprejeto.

Z namenom, da Univerza v Mariboru sistematično in organizirano pristopi k vprašanju enakosti spolov ter postane bolj dostopna za osebe z invalidnostjo, je rektor UM prof. dr. Zdravko Kačič imenoval Delovno skupino za pripravo akcijskega načrta za enake možnosti na UM. Delovna skupina je pripravila prvi [Akcijski načrt enakosti spolov Univerze v Mariboru za obdobje 2021–2025](#). Namen akcijskega načrta je podati osnovno analizo stanja ter načrt aktivnosti za učinkovito preseganje spolne neenakosti in odpravo diskriminacije, ki temelji na spolu in/ali spolni usmerjenosti, kakor tudi lažje odkrivanje primerov (cis)seksizma, spolnega nasilja in nadlegovanja. Končni cilj akcijskega načrta je izboljšati počutje vseh zaposlenih in študentk_ov UM, okrepiti sodelovanje ter kvalitetno raziskovalno, pedagoško in strokovno delo. S konkretnimi ukrepi se zavezujemo k spodbujanju enakosti spolov v akademski skupnosti UM.

Celovita problematika mora biti glede na smernice Evropske komisije obravnavana v več korakih. Eden izmed teh je tudi faza izvajanja, v kateri se izvajajo zastavljene dejavnosti in prizadevanja za postopno širjenje podporne mreže politike enakosti spolov. Za zagotavljanje varnega okolja in spoštovanje spolne raznolikosti Univerza v Mariboru spodbuja tudi ostale zaposlene k ustvarjanju vključujočega (inkluzivnega) okolja, kjer so vse osebe obravnavane enako, ne glede na njihovo spolno identiteto. Na to temo bodo na Univerzi v Mariboru v prihodnje organizirana tudi izobraževanja.

Namen tega dokumenta je seznaniti zaposlene na UM s temeljnimi koncepti, povezanimi s spolno identiteto, povečati zavest o njeni kompleksnosti ter predstaviti možnosti za inkluzivno komunikacijo, v kateri nagovarjamo vse vključene. Smernice predstavljajo tudi enega izmed prvih korakov v smeri opozarjanja na spolno raznolikost in njenega pomena za vsakdanje življenje transspolnih oseb.

O spolni identiteti

Spolna identiteta je dojemanje in doživljanje lastnega spola. Vsaki osebi se ob rojstvu pripiše spol, in sicer na podlagi spolnih organov, vendar pa se spolna identiteta osebe nujno ne ujema s spolom, pripisanim ob rojstvu, ali družbenimi pričakovanji, povezanimi s tem spolom. Čeprav osebam, s katerimi smo v interakciji, nenehno pripisujemo spol, in sicer na osnovi zunanega videza, glasu ipd., fizične značilnosti niso zanesljiv pokazatelj spolne identitete. Dejanska spolna raznolikost človeških življenj potrjuje, da spolni sistem ni binaren, ampak fluiden in kompleksen.

Cisspolne osebe so osebe, ki se identificirajo s spolom, ki jim je bil pripisan ob rojstvu. Cisspolne ženske so osebe, ki jim je bil ob rojstvu pripisan ženski spol in se z ženskim spolom tudi identificirajo. Cisspolni moški so osebe, ki jim je bil ob rojstvu pripisan moški spol in se z moškim spolom tudi identificirajo.

Transspolne osebe so osebe, ki se ne identificirajo s spolom, ki jim je bil pripisan ob rojstvu. Termin vključuje transspolne ženske (osebe, ki jim je bil ob rojstvu pripisan moški spol, identificirajo pa se kot ženske), transspolne moške (osebe, ki jim je bil ob rojstvu pripisan ženski spol, identificirajo pa se kot moški) in spolno nebinarne osebe.

Spolno nebinarne osebe so osebe, ki se ne identificirajo znotraj binarnih kategorij spola (tj. z moškim ali ženskim spolom). Spolno nebinarne identitete označuje širok razpon spolnih identitet, npr. kvirspolne, aspolne in spolno fluidne.

LGBTIQ+ je akronim, ki predstavlja in združuje lezbijke, geje, biseksualne, transspolne, interspolne in kvir osebe. Gre za posodobljeno in bolj vključujočo različico svetovno razširjenega akronima LGBT, ki je bil množično razširjen od 90. let prejšnjega stoletja. Znamenje + na koncu akronima LGBTIQ+ predstavlja vse nenormativne spolne in seksualne identitete, ki niso vključene v osnovni akronim, ter poudarja, da se akronim dopolnjuje in širi z namenom sprejemanja raznolikih spolnih in seksualnih identitet.

Z informiranjem o podpori, ki jo lahko nudimo transspolnim osebam, lahko prispevamo k vzpostavitvi akademskega prostora, v katerem bodo vsi spoli prepoznani kot legitimni, s tem pa k oblikovanju progresivne vizije družbene pravičnosti in družbene spremembe.

Zastava, ki predstavlja transspolnost.

Smernice za vključujočo komunikacijo

Zavest o spolni raznolikosti akademskega prostora zahteva tudi vpeljavo novih komunikacijskih praks. V nadaljevanju navajamo nekaj smernic, ki odražajo spoštovanje raznolikosti spolnih identitet.

- ❖ Ne predpostavljamo, da so vse osebe cisspolne.
- ❖ Namesto besednih zvez, ki implicirajo obstoj zgolj dveh spolov, kot so na primer *oba spola*, *nasprotni spol*, *razmerje med spoloma*, uporabljamo samostalnik spol v množini, na primer *vsii spoli*, *raznolikost (pluralnost) spolov*, *razmerja med spoli*.
- ❖ Transspolnim osebam ne zastavljamo osebnih vprašanj, ki jih ne bi postavili drugim, oz. vprašanj, ki niso relevantna za izobraževalni oz. delovni proces (npr. vprašanj o medicinskih posegih, reakcijah družine ipd.), razen če oseba eksplicitno želi deliti tovrstne informacije.
- ❖ K prepoznavanju raznolikih spolnih identitet lahko prispevamo tako, da študentkam_om omogočimo, da lahko (bodisi pred celotno skupino bodisi v zaupni komunikaciji) delijo informacijo o zaimkih, s katerimi se identificirajo (npr. on, ona, on_a). Izbrani zaimek je pri tem pokazatelj spolskih oblik, ki jih določena oseba uporablja, ko govori o sebi. Pri tem je pomembno, da ne izpostavljam posameznih oseb, tj. oseb, ki ne ustrezajo konvencionalnim pričakovanjem glede spola. Upoštevati je treba, da transspolne osebe iz strahu pred negativnimi posledicami svojo spolno identiteto pogosto prikrivajo ali jo izražajo selektivno, zato je pomembno, da navedeno strategijo zmeraj ponudimo zgolj kot možnost. Vendar pa je

ta možnost pomembna za transspolne osebe, ki svojo spolno identiteto odkrito izražajo in želijo biti prepoznane kot transspolne osebe. S tem jim tudi omogočimo, da so v visokošolskem prostoru polno prisotne.

- ❖ Če nam oseba razkrije, da je njena spolna identiteta transspolna, vprašamo, katero ime in zaimke uporablja, ter navedeno ime in zaimke uporabljamo, ko govorimo z njo oz. o njej. Če oseba ne želi, da jih uporabljamo v vseh kontekstih (npr. pred vsemi v skupini, v predavalnici), to upoštevamo. Če je informacija o spolni identiteti osebe zaupna, je ne razkrivamo drugim.
- ❖ Senzibilnost za vprašanja spolne raznolikosti lahko pokažemo tudi tako, da v uvodno predstavitev vključimo informacijo o tem, s katerimi zaimki se identificiramo sami. Na primer: *Sem Marija Novak in uporabljam zaimke ona*. Zaimke lahko pripišemo tudi v svojem e-poštnem podpisu ali ob imenu v računalniških programih za videokonferenčne klice.

Primer e-poštnega podpisa:

Dr. Marija Novak (ona/she)

Oddelek za izobraževanje in študij | Department of Education and Study
Univerza v Mariboru | University of Maribor

Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija

T: 02 23 55 327

E: marija.novak@um.si | um.si

- ❖ V pisni komunikaciji se za izražanje vključenosti spolno nebinarnih oseb uveljavlja podčrtaj (avtor_ica). V nasprotju s poševnico, oklepajem ali vezajem, ki predstavljajo dve medsebojno izključujoči se možnosti (avtor/-ica ali avtor/ica; avtor(-ica) ali avtor(ica); avtor-ica), s podčrtajem prikažemo raznolikost spola, ki sega onstran binarnih kategorij moškosti in ženskosti. Zaradi poenostavitve za podčrtajem ne navajamo celih obrazil, ampak le spremenljivi končni del besede: člani_ce, torej NE: člani_ice. Več o rabi podčrtaja v gradivu [Jezik in transspolne identitete](#).
- ❖ Osebe različnih spolov lahko označujejo tudi spolno nevtralne oblike, kot so spolno nevtralni samostalniki (npr. *oseba, osebje, kader, stroka, mladina, občinstvo, prebivalstvo*) in druge spolno nevtralne izrazne možnosti (npr. namesto zveze *mnenje študentov* lahko uporabimo zvezo *študentsko mnenje*; samostalnik (*Mnenje delavcev UM, ki opravljajo visokošolsko dejavnost ...*) lahko nadomesti posamostaljeni pridevnik (*Mnenje zaposlenih na UM, ki opravljajo visokošolsko dejavnost ...*); samostalnik, ki se nanaša na glavne osebe, lahko tudi izpustimo, kadar je nedvoumno, na koga se besedilo nanaša, npr. *Program je namenjen seznanitvi z implementacijo sodobnih pristopov poučevanja* namesto *Program je namenjen seznanitvi udeležencev z implementacijo sodobnih pristopov poučevanja*).
- ❖ Raznolikost spolnih identitet upoštevamo tudi v anketnih vprašalnikih. Ena od možnosti je, da v anketni vprašalnik vključimo možnost samostojne navedbe spola:

Spol:

a) ženski

b) moški

c) _____

 Aktualni viri za vprašanja transspolnosti:

- [Razpiranje horizontov možnega: O nebinarnih spolnih in seksualnih identitetah v Sloveniji](#)
- [Genderqueer and Non-Binary Genders](#)
- [LGBTIQ+ mladi in izkušnje z nasiljem na področju edukacije](#)
- [Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb v Sloveniji](#)
- [Raziskava Vsakdanje življenje transspolnih oseb v Sloveniji](#)
- [Transgender Students in Higher Education](#)
- [Zavod TransAkcija: informiranje o transpolnih tematikah in podpora transspolnim osebam v Sloveniji](#)
- [Slovar: LGBTIQ+ koncepti in razlage, možnosti za nadaljnje raziskovanje LGBTIQ+ problematike](#)
- [A Guide for Supporting Trans and Gender Diverse Students](#)
- [TSER – Transgender Student Educational Resources](#)
- [Možnosti jezikovnega izražanja nebinarnih transspolnih identitet v slovenščini](#)
- [Jezik in transspolne identitete](#)
- [Challenges of adopting gender-inclusive language in Slovene](#)